

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора географічних наук, професора

Палехи Юрія Миколайовича

на дисертаційну роботу **Сичука Олексія Сергійовича** на тему:

**ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ПРИ РОЗРОБЦІ КОМПЛЕКСНИХ ПЛАНІВ
РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ ГРОМАД (НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ**

ОБЛАСТІ), поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі
знань 10 Природничі науки за спеціальністю 106 – Географія.

**1. Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок з науковими
програмами, планами, темами, грантами.**

Питання управління розвитком територіальних громад – базових адміністративних одиниць України після проведення адміністративної реформи 2020 року і перспектив євроінтеграції набуває все більш важливого значення. Наразі це завдання ускладнюється умовами повномасштабного військового вторгнення російської федерації на територію України, масштабними руйнуваннями населених пунктів, об'єктів виробничої, інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури, проявами екоциду та урбіциду.

Проблеми управління розвитком територіальних громад в контексті завдань їх просторового планування розглядаються урбаністами, містобудівниками, економістами, юристами і екологами. Але забезпечення вирішення цих питань з позицій комплексного підходу можливе лише у площині суспільно-географічних досліджень.

Оскільки територіальна громада як об'єкт дослідження сформувалась нещодавно, то і розробка комплексних планів просторового розвитку територіальних громад перебуває у стадії формування методологічних, методичних та технологічних засад. Це робить тему дисертаційного дослідження важливою та актуальною.

Дисертаційне дослідження виконувалося в рамках науково-дослідної тематики кафедри географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру

Одеського національного університету імені І.І. Мечникова «Стале землекористування в південному регіоні України: сучасні проблеми та шляхи їх вирішення» (№330, початок з 2023 р.) та науково-дослідної держбюджетної теми «Встановити масштабність і наслідки деградації чорноземів України в умовах сучасної зміни клімату та сільськогосподарського використання» (№603, 2022 р.).

2. Сутність обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність.

Дисертаційна робота Олексія Сичука складається із української та англійської анотацій, списку публікацій дисертанта, вступу, трьох розділів, висновків, переліку використаних джерел, додатків.

У *першому розділі* **«Теоретико-методологічні аспекти розробки комплексних планів розвитку територій громад в Україні»** було розкрито основні теоретико-методологічні основи просторового планування в контексті суспільно-географічного дослідження. Розглянута дихотомія понять «стратегічне планування» та «просторове планування». Автором запроваджується поняття «географічний капітал», що характеризує комплексне значення сукупності природних умов та ресурсів території, географічного та геополітичного положення, екологічної безпеки та інших складових географічного підґрунтя, які використовуються чи можуть бути використані для підвищення рівня людського розвитку громади чи економічного зростання (с.60).

Другий розділ **«Географічні передумови просторового планування громад та територій в умовах реформ і воєнного стану в Україні»** присвячений вивченню суспільно-географічних передумов планування розвитку регіонів України в умовах реформи АТУ та децентралізації. На основі комплексного суспільно-географічного аналізу умов розвитку територіальних громад та аналізу регіональних стратегій розвитку було здійснено групування регіонів України за особливостями стратегічного бачення їх просторового планування (підрозділ 2.2) й визначено, що Одеський регіон належить до групи

областей, де серед пріоритетних напрямків є питання продовольчої безпеки та розвитку внутрішньодержавних логістичних шляхів (с.100).

У *третьому розділі «Практичні аспекти розробки комплексних планів розвитку територій громад в Україні (на прикладі Одеського регіону)»* розглянуто особливості соціально-економічного розвитку новостворених укрупнених районів та здійснено їх типізацію за рівнем економічного розвитку (табл.3.2, с.112). На основі вивчення Стратегії комплексного повоєнного відновлення Одеського регіону автором було запропоновано основні вектори розвитку для виділених типів районів із урахуванням особливостей їх економічного розвитку, безпекових й стратегічних рішень, та основних цілей просторового планування. В якості прикладу автором детально розглянуто Південнівську територіальну громаду і виокремлено рекомендації щодо врахування при плануванні розвитку території її суспільно-географічних особливостей.

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи дозволило встановити, що поставлена мета відносно визначення географічних аспектів в розробці комплексних планів розвитку територіальних громад, акцентування уваги на суспільно-географічних пріоритетах та розробки практичних рекомендацій щодо оптимізації просторового розвитку й забезпечення сталого розвитку територіальних громад Одеського регіону (на прикладі Південнівської ТГ) шляхом їх інтеграції досягнута. Поставлені завдання вирішені в повному обсязі, отримані результати мають теоретичну й практичну цінність та визначаються науковою новизною.

3. Наукова новизна сформульованих у дисертації основних положень і висновків.

У дисертаційній роботі *вперше*:

- запропоновано поняття «географічного капіталу» як комплексу чинників розвитку території з врахуванням геоекономічного та геостратегічного положення, перспектив використання природно-ресурсного потенціалу;
- проаналізовано стратегії регіонального розвитку областей України щодо врахування в них основних суспільно-географічних аспектів в контексті

сучасних умов та згруповано їх за основними тенденціями розвитку на короткострокову перспективу;

- здійснено комплексний аналіз економічного розвитку адміністративних районів Одеської області на основі ключових соціально-економічних показників та виділено чотири типи районів за рівнем та характером їх економічного розвитку;
- досліджено особливості розвитку регіону в умовах військового стану на визначено основні вектори розвитку та відновлення для адміністративних районів та громад залежно від їх суспільно-географічних особливостей;
- вивчено суспільно-географічні передумови просторового планування територій громад Одеського регіону та вказано на територіальні відмінності;
- запропоновано рекомендації щодо врахування географічних аспектів розвитку Південнівської ТГ при розробці комплексного плану розвитку території;
- визначено основні проблеми здійснення управління просторовим плануванням територіальних громад в Одеському регіоні шляхом PESTLE аналізу процесу.

удосконалено:

- науково-поняттєвий апарат вивчення особливостей просторового планування території регіонів та громад;
- методику суспільно-географічного вивчення особливостей просторового планування територій громад.

отримало подальший розвиток:

- суспільно-географічні підходи до вивчення комплексних планів територій громад;
- впровадження методів суспільно-географічного дослідження для просторового планування;
- підходи до виокремлення географічних аспектів при розробках комплексних планів громад.

4. Зміст та завершеність дисертаційного дослідження.

Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 242 сторінки, основний текст – 173 сторінки, список використаних джерел нараховує 207 найменувань

та викладений на 24 сторінках. Дисертаційна робота містить 20 таблиць та 21 рисунок; додатки загальним обсягом 45 сторінок.

Роботу виконано у науковому стилі, зміст викладено у чіткій та логічній послідовності, список використаних джерел оформлено згідно чинних вимог. Ретельний аналіз представленого рукопису дисертації та наукових публікацій дає підстави констатувати ідентичність публікацій та основних положень дисертаційної роботи Олексія Сичука.

5. Значущість результатів дослідження для науки і практики та шляхи його використання.

У результаті аналізу змісту дисертаційної роботи визначено, що наукові положення, висновки та рекомендації мають теоретичну і практичну цінність.

Теоретичне значення одержаних результатів, передбачає, що використана методика вивчення географічних аспектів при розробці комплексних планів розвитку територій громад (на прикладі Одеської області) може бути використана при аналогічних дослідженнях на рівні окремих регіонів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні ідеї та положення можуть використані при розробці Стратегії регіонального розвитку Одеської області та Схеми планування території Одещини, а запропоновані рекомендації щодо врахування географічних особливостей території Південнівської МТГ враховані при роботі над розробкою комплексних планів просторового розвитку окремих територіальних громад.

Результати та матеріали дослідження використовувалися в наукових звітах кафедри географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Окремі положення дисертаційної дослідження впроваджено в освітній процес при викладанні освітніх компонент «Земельний кадастр і менеджмент земельних ресурсів», «Основи землеустрою», «Землевпорядне проектування», «Оцінка земель», а також при підготовці кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти за спеціальностями «Географія» (з 2025 р. «Географія та регіональні студії») та «Науки про Землю» першого і другого рівнів вищої освіти.

В практичній діяльності результати наукового дослідження впроваджено в роботі органів місцевого самоврядування та приватних профільних підприємств.

6. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.

У результаті перевірки дисертаційної роботи сервісами «StrikePlagiarism», аналізу публікацій здобувачки, тексту результатів дослідження, використаних джерел, встановлена відсутність порушення академічної доброчесності.

7. Дискусійні питання та зауваження.

Як і кожне наукове дослідження дисертація Олексія Сичука поряд із безсумнівними позитивними якостями, містить і дискусійні положення. Недоліки і зауваження щодо змісту та висновків наступні:

1. Автор намагається одночасно оперувати поняттями «просторове планування», «територіальне планування», «планування територій» та пропонованим Одеською географічною школою терміном «**геопланування**» (с. 34, 36). У тексті дисертації (зокрема в табл. 1.1) сутність «геопланування» розкривається через окремі елементи на різних ієрархічних рівнях, проте чітка межа між законодавчо закріпленим поняттям «Комплексний план просторового розвитку» (КППР) (с. 35) та науковим концептом «геопланування» залишається розмитою. На практиці КППР є правовим документом, тоді як геопланування – це метод, що потребує чіткішої методологічної делімітації в роботі.

2. В контексті цього вважаємо, що у дисертаційному дослідженні достатньо глибоко проаналізовані праці вітчизняних географів у сфері просторового планування. У той же час у недостатній мірі представлений аналіз наукових та прикладних розробок фахівців у сфері містобудування, зокрема: Д.Богорада, Ю.Білоконя, І.Фоміна, Г.Фільварова та інших планувальників (розділ 1).

3. У третьому розділі автор здійснює типізацію новостворених укрупнених районів Одеської області за рівнем економічного розвитку (табл. 3.2). Проте укрупнені райони (яких в області всього 7) є занадто масштабними та неоднорідними таксономічними одиницями. Економічний лідер району (наприклад, приморське місто-порт) нівелює глибоку депресивність

периферійних сільських громад того самого району. Доцільніше було б проводити типізацію безпосередньо на рівні територіальних громад, оскільки саме вони є об'єктами розробки комплексних планів.

4. У роботі задекларовано дослідження всієї Одеської області, однак практичні рекомендації та детальний просторовий аналіз конфліктів у землекористуванні звужено лише до однієї Південнівської міської ТГ (підрозділ 3.4.1). Зважаючи на унікальний і специфічний характер цієї громади (індустріально-портова, приморська з високим рівнем урбанізації та фінансової спроможності), розроблені для неї рекомендації важко екстраполювати на аграрні периферійні громади Півночі чи Півдня Одещини. Роботі бракує аналогічного детального розбору «антипода» – суто руральної депресивної громади.

5. У підрозділі 3.1 аналізується існуюче землекористування, а в 3.2 — особливості просторового планування ТГ в сучасних умовах. Такий поділ виглядає дещо штучним, адже аналіз структури земель є базовим етапом самого просторового планування. Також автор справедливо наголошує на обмеженості первинної статистичної інформації через воєнний стан. Проте не до кінця зрозуміло, як саме ГІС технології та дані Open Street Map компенсували відсутність точних демографічних показників (міграція, реальна чисельність населення ТГ на 2024–2026 рр., які є критичними для розрахунку «демографічної ємності».

6. Говорячи про перспективний розвиток ТГ та уніфікації інформації щодо їх просторового розвитку більше уваги доцільно було б приділити Містобудівному кадастру, тим більше, що відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2024 р. № 909 «Деякі питання реалізації експериментального проекту щодо запровадження Містобудівного кадастру на державному рівні (МБКД)» з жовтня 2024 р. уся документація з просторового планування на місцевому рівні має завантажуватись до бази даних МБКД.

7. У дисертації трапляються окремі стилістичні, фактологічні помилки. Зокрема, на сторінці 30 (підрозділ 1.1) автор зазначає: «...як результат 2025 року на саміті ООН було ухвалено «Порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030 року»...». Тут наявна явна фактологічна або друкарська помилка, оскільки цей історичний документ ООН було ухвалено на Саміті в 2015 році, а не у 2025.

Тим не менше, виявлені недоліки і зауваження суттєво не впливають на високий теоретико-методичний та практичний рівень дослідження.

8. Повнота викладу основних положень дисертації, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації та опублікованих працях.

Зміст дисертації та її висновки відповідають поставленим завданням. Відповідно до поставленої мети і завдань сформульовано основні результати та пропозиції, які мають теоретико-методологічне та прикладне значення. Основні результати належно представлені в опублікованих наукових працях Олексія Сичука (8 публікацій): 3 статті опубліковано у наукових фахових виданнях України категорії «Б», 4 тез апробаційного характеру в матеріалах конференцій та одна стаття, яка додатково відображає наукові результати дисертації. Із наукових публікацій, підготовлених у співавторстві, у дисертації використано лише ті результати, ідеї та положення, що безпосередньо розроблені автором, що підтверджується відповідною фіксацією внеску у спільних працях. Опубліковані наукові праці та дисертація достатньо повно відображають результати проведеного Олексієм Сичуком дослідження.

9. Загальний висновок.

Таким чином, дисертація Олексія Сичука на тему «Географічні аспекти при розробці комплексних планів розвитку територій громад (на прикладі Одеської області), в якій вирішено важливе науково-практичне завдання щодо розробки теоретичних, методичних положень і практичних положень впровадження географічних принципів і підходів до дослідження територій територіальних громад. Висновки дисертаційної роботи є обґрунтованими і відзначаються науковою новизною.

Результати проведених здобувачем досліджень вносять певний вклад у розвиток галузі знань 10 «Науки про землю» за спеціальністю 193 «Географія».

За змістом і оформленням дисертація відповідає встановленим вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 р. № 44, а здобувач, Сичук Олексій Сергійович, заслуговує на присвоєння йому наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 106 – Географія.

Офіційний опонент:

Заступник директора з наукової роботи,
керівник Центру ГІС

Державного підприємства «Український
державний науково-дослідний інститут
проектування міст «ДІПРОМІСТО
імені Ю. М. Білоконя»,
професор кафедри містобудування КНУБА
д-р географ. наук, проф.

Підпис проф. Юрія ПАЛЕХИ завіряю
Вчений секретар, канд. географ. наук
14 липня 2026 р.

Юрій ПАЛЕХА

Оксана СИВАК